

INFLUÈNCIA DE LA RELIGIÓ EN LA PARLA DIÀRIA DE BOCAIRENT (1)

La influència de la religió en la nostra llengua col·loquial ha estat fins fa dos decennis molt important. Un poble com Bocairent força arrelat al ritu catòlic i l'efervescència de l'anomenat sociològicament "nacional-catolicisme" eren el brou de cultiu escaient per a què el nostre parlar diari mantinguera les referències religioses que al llarg dels segles havíem anat acumulant.

Alçar-se d'un *llit de canonge*, saludar a la veïna amb un *bon dia ens done Déu*, afegir un Jesús perquè ha estornudat. Comentar que fa un *fred de Maria Santíssima*. Bonegar al xiquet que pega una puntellada al poal de la brossa amb un, *i quin dimoni!*. Seguir preguntant-li pel seu germanet i exclamar, *àngel meu!*, quan ens assabentem que ahir va tindre una pujada de gola. Preparar el plat d'ànimes per al desdijuni i en veure'l mig buit dir-se, *no tinc perdó de Déu*.

Açò pot ser el començament de qualsevol dia per a una persona que aproximadament utilitza una paraula o frase feta relacionada amb la religió per cada frase de la seua conversa. Cal dir que açò és una ficció literària, però no tan allunyada de la realitat; tot depèn del sexe, de l'edat i l'estatus social de la persona.

Avui, aquest parlar, en la seua forma més exagerada, és viu en algunes dones majors de seixanta anys de classe mitja o acomodada. Podriem fer esglaons de dues generacions i en cada un la utilització va essent més baixa, fins a arribar als menors de vint anys que quasi han acabat per no utilitzar aquestes fórmules i només coneixen les interjeccions d'enuig, les blasfèmies, el que s'anomenava "parlar de carreters" i que vint anys enrera ningú no gosava dir a Bocairent i avui està en boca de qualsevol xiquet.

El laïcisme, com correspon a una societat democràtica i moderna, avança però, els termes religiosos, encara que desproveïts dels seu sentit d'oració o de lloança, estan presents en un ampli racó de nostra parla diària. Des de les fórmules de comiat, *Adéu* i *Adéu-siau*, on és clar el fracàs de substituir-les per *Salut*, passant per conjuncions de sorpresa, de gratitud, súplica, emuig, etc., i continuant per un munt de frases fetes, refranys, noms de la flora, la fauna, el rebost, el parament de la llar, malnoms, topònims i referències en les cançons del folklore.

Quan estava enllestint aquest treball publica la revista Saó l'article "La secularització lingüística" de Ricard Morant Marco, guanyador del premi "Ramón Muntaner". D'aquest prenc, en part, l'esquema de treball i algunes frases que per *estar fetes com Déu mana* no cal que jo intente variar-les.

Fórmules de comiat i salutació. L'herència dels moros

En trobar-se dues o més persones o a la separació

d'aquestes, utilitzem les fórmules següents: *Adéu-siau*, *Adéu*, *Bon dia ens done Déu* (també, bona tarda, vesprada, vespre o nit), *Déu vos guard*, *Fins demà*, *si Déu vol* (també, fins ara, després, l'altra, etc) i *Ave Maria Puríssima*.

L'*Adéu siau*, breu pregària amb la qual antigament es demanava la protecció divina és bifuncional, pot utilitzar-se quan ens separem o quan es trobem dues o més persones. En el segon cas equivaldria a "hola" paraula derivada de l'àrab "Ala-Allah", "Per Déu".

L'*Adéu* s'utilitza quan es dirigim a una persona a la qual es tracta de "tu", mentre que l'*Adéu-siau* es destina a un tractament més distant, de "vos" o a una salutació dirigida a dos o més individus.

Quan el desig temporal de tornar-se a veure, "fins demà" li afegim si *Déu vol*, que prové de l'àrab "in-sa allahu", estem complint una frase dels moros que diuen, "Mai digues faré això, sense afegir, si Déu vol".

L'*Ave Maria* o la fórmula més completa, *Ave Maria Puríssima*, s'utilitzava, ara cada vegada menys, en arribar a un lloc, per cridar l'atenció dels amos de la casa que devien contestar, *Sense pecat concebuda*, però que solien fer-ho amb "Qui és?" o am "Ara va". Aquesta fórmula de fer-se notar al entrar a una casa compartia l'espai amb el "Qui està ací?" també molt utilitzat a Bocairent. *Ave Maria* ve de la salutació bíblica de l'àngel i quan diem *Ave Maria Puríssima* és una rememoració de l'esforç dels teòlegs de l'Estat Espanyol per a aconseguir que es proclamés el dogma catòlic de la Puríssima Concepció.

Interjeccions i formes interjectives

Per mitjà d'aquestes es demostra sorpresa, joia, tristesa, entranyesa. Tenen un sentit complet però no únic, que varia segons la situació i és també corrent el seu ús en sentit irònic.

Interjeccions de sorpresa

Davant la presència inesperada d'un esdeveniment o d'una persona diem interjeccions del tipus:

- *Mare de Déu!*
- *Mare de Déu Senyor!*
- *La Mare de Déu i el nostre Senyor!*
- *Senyor!*
- *Ai Senyor*
- *Ai Senyor, Senyor!*
- *Senyor i Senyor!*
- *Alabat siga Déu!*
- *Déu ens pille confessats!*
- *Àngel de la guarda!*
- *Àngel meu!*
- *Sant Blai gloriós!*

- Sant Roc i el gos!
- Santa Bàrbara bendita!
- Animes del purgatori!
- Aixó és pecat mortal!
- Amb l'Església hem topat!
- Aixísss... Jesús!

Interjeccions de gratitud i de súplica

L'agraïment sempre ha tingut un caire religiós. Per això quan algú ha conseguit un objectiu difícil o a trobat quelcon perdut diem: *Gracies a Déu!, Alabat siga Déu!, Sant Agustí et conserve el coneiximent!, Santa Llúcia et conserve la vista!, Déu que t'ho pague!, Déu que t'ho pague amb fills!, Sant Blai gloriós ens cure la tos!*

I si la gratitud ha tingut continguts religiosos, el mateix ha passat amb la súplica. Els pobres captaires demanaven almoïna, *Per l'amor de Déu o Per la mort de Déu*, referint-se a Déu-Crist.

Interjeccions d'enuig

Els "tacos" i la seva variant religiosa, les blasfèmies, expressions ofensives contra la divinitat o contra algun símbol religiós, tenen una funció catàrtica i relaxant en moments d'indignació i poden arribar a substituir l'agressió física a l'interlocutor.

Les blasfèmies, que la llibertat democràtica permet utilitzar, no deixen de ser un atemptat contra la llibertat religiosa i de pensament. Durant la passada dictadura les blasfèmies eren motiu de multa o de presó. Ara les podem escoltar fins en boca del més menuts. En tot cas, tant abans com ara, pense, que l'ús i abús que s'en fa de les blasfèmies rebaixen la qualitat del diàleg fins a límits insospitats.

Distinguirem entre les blasfèmies simples, les complexes i els eufemismes. Al primer grup pertanyen, *Déu!, Cristó! i Hòstia!*, que a vegades s'intensifiquen mitjançant el prefix "Re". A les complexes trobem les encapçalades per, "*Em cague en...!*", seguit de personatges bíblics o elements sagrats o d'altres com *Pegar o pegar-se una hòstia, Repartir hòsties*.

Les blasfèmies es suavitzen per mig d'eufemismes que dissimulen el mots sagrats: *Hòsti!, Hòstic!* i sobre tot *Ostres!*, un invent d'Eduardo Vañó i Juan Puerto, dos bocairentins, dibuixant i guionista-editor de "Roberto Alcazar y Pedrin" que és un clar eufemisme que ha donat la volta al món. Altres podrien ser, *Redeu!*, sense accent, *Redena!, Redenya! i Redell!*

Negacions

Formes de negació, refranys i frases fetes relacionades amb la religió:

- No tindre perdó de Déu
- No hi havia ni una ànima
- No sap a quin Sant s'encomana
- No l'enten ni Déu
- No ser prou per portar els Sant
- Déu no ho vullga
- No es pot voltejar i anar a la processó
- Déu no vullga
- No pot amb la seua ànima
- No hi ha Déu que l'entenga
- No digues mai aquest rector no és mon pare

Comparances

A la llengua espontània són molt emprades les comparances amb les que un element siga relacionat amb la religió:

- Patir més que Sant Amaro
- Estar fet un Sant Llatzer
- Estar més nuet que el Jessuset
- Ser més vell que Matusalem
- Tindre més paciència que un Sant
- Ser un Sant
- Ser un àngel
- Fer les coses com Déu mana
- Eixir d'Herodes i caure en Pilats
- Més fals que Judes
- Tindre més ous que la sarpassa
- Menjar més que un rector
- Acabar com el Rosari l'Aurora
- Ser més "malo" que Caïm
- Plorar com una Magdalena
- Més fals que la romana del'infern
- Fugir com el Dimoni de la creu
- Posar-se fet un Dimoni
- Ser un Dimoni
- Apareixer i desaparèixer com la Marededéu d'Agres
- Estar més content que unes pasqües
- Com hi ha Déu que me les pagarà
- Anar tal com Déu el va fer
- Més llarg que l'obra la Seu

Referències temporals

El toc de les campanes, la data de les festes dels Sants i la divisió de l'Any Pasqual ha donat peu a alguns refranys i frases fetes:

- Al toc de l'Avemaria
- A l'hora de l'Angelus
- Més llarg que la Quaresma
- Durar de Pasqües a Rams
- Durar de Nadal a Sant Esteve
- Arribar al "Ite missa est"
- Recordar a Sta. Bàrbara quan trona
- Anar-se'n sense dir Adéu
- A Sta. Llúcia creix el dia un pas de puça i a Nadal un pas de gall.
- Si la Candelera plora, l'hivern fora i si riu ja vé l'estiu.
- Carnestoltes moltes voltes i Nadal de mes a mes, Pasqua totes les setmanes, Quaresma que no torne més.
- A Sant Joan bacores, verdes o madures segures.

Altres refranys i frases fetes sense classificar

- Pel més sagrat

- En nom de Déu
- Costar Déu i ajuda
- El coneixia tot Déu
- Ho sabia tot Déu
- Tocar-te per càstig de Déu
- Quan Déu no vol els Sants no poden
- Guanyar-se el cel
- Fa un fred de Maria Santíssima
- Déu apreta però no ofega
- Quin "Cristo" s'ha organitzat
- De Madrid al cel
- A aquest encara li deixen els Reis
- El frare cabota
- Primer és l'obligació que la devoció
- Fa aïret de processó
- Qui té llengua a Roma va
- Tots els camins van a Roma
- Al cel que vajes, no vajes davant
- Vitol al Patró S. Blai!
- Perdre l'oremus (l'enteniment)
- Guanyar el Jubileu (entrar i sortir moltes vegades)
- És que no tens virtud! (referit a un que té fred)
- El que no té fills el Dimoni li dona nebots
- Aquest ha segut cuïner abans que frare
- Que és aixó!: Dimonis, puix els provarem
- Arribar al primer toc
- Arribar al últim toc
- Arribar quan ja l'han dita
- Combregar amb moles de molí
- Santa Rita advocada dels impossibles
- Anar-se'n al cel
- Sant Nicolau advocat de la febra
- "Monezillo pillo"
- Beneït qui tinga una molaeta en Bocairent perquè no morirà de mal de vent.
- Contar d'una vida i miracles
- Fà el que vol i... santes pasqües
- Hem arribat de miracle
- Déu l'hagi perdonat
- En el cel que descanse
- Cantar el gori-gori (cants gregorians de difunts)
- Déu em perdona
- Déu sap quan
- Déu t'acompanye
- Déu t'escolte
- Predicar en desert
- Discutir sobre el sexe dels àngels
- Per la gràcia de Déu
- Vendre l'ànima al dimoni
- Fer-se l'àngel
- Estiuet de Sant Martí
- Entregar l'ànima a Déu
- No estar molt catòlic
- Pagar just per pecador
- Parar l'altra galta
- Parlar en cristià
- Passar el rosari
- Fer-se creus
- Passar un calvari
- Penjar els hàbits
- Presidir el dol
- Posar el dit a la llaga
- Pujar-se'n al cel
- Remoure el cel i la terra
- Saber-ho com el Parenostre
- Estar en la Glòria
- Treballar pel dimoni
- L'hàbit no fa al monjo
- A la bona de Déu
- Déu i ajuda
- Anar de mala fe
- Pasqua granada
- Pasqua florida
- Música celestial
- Matrimoni canònic

Malnoms bocairentins relacionats amb la religió

"La sotana", "El sant", "Purgatori", "El capellà", "La monja", "La monjera", "La Santocristera", "Jesucrist", "Sata", "El sagristà", "El monezillo", "Pilatos".

Noms de la flora, fauna i parament de la llar

"Cireretes de la Marededéu", "Mantó de la Verge", "Vareta de Sant Josep", "Pet de frare", "Cadireta de Monja", "Moc de frare", "Tomaquera del Dimoni", "Tocacampanes", "Putxero del dia de Sant Blai", "Rotllos i panellets de Sant Blai", "Panellets de Sant Nicolau", "Roscó de Reis", "Roses beneïdes de Sta. Rita", "Plat d'ànimes", "Vi de Missa", "Capellanet" (abaeguet sec i salat), "Pastissos de les monges", "Llit de canonge", "Dotzena de frare", "Reclinatori", "Oratori".

Influència de la religió en el topònims de Bocairent

Són molts els nostres noms de lloc relacionats amb la religió:

Casa i carrer de l'Abadia. Camí i pont del Cementiri. Barri i església de la Santa Creu. Carrer, antiga ermita i antic cementiri de Sta. Agueda. Barri, carrer i ermita de Sant Joan. Barri, carrer i ermita de la Marededéu d'Agost. Barri, carrer i ermita de la Marededéu dels Desemparats. Antic barri, antiga ermita, antiga escola i actual carrer de Sant Roc. Ermita de Sant Antoni de Padua, de dalt o del "Collao". Ermita de Sant Antoni Abad, de baix o del porquet. Partida i ermita de Sta. Bàrbara. Ermita de Sant Tomás. Alt, carrer i ermita de Sant Jaume. Alt, baseta, pont i ermita del "Santo Cristo". Oratori de Guillella. Oratori de La Lloma. Església Parroquial de l'Assumptió. Convent de les Agustines, de la Marededéu dels Dolors i del Sants Reis. Residència Cor de Jesús. Mas de Mossén Gregori. Mas l'Ombria de Sant Josep. Casa de les Monges. Mas del Serafi. Casa del

Sant Casa Sant "Isidro". Hort del Convent. Font de Mossèn Pere. Font de Congregants. Pouet i placeta de Sant Vicent. Pont, avinguda i placeta de Sant Vicent. Pont, avinguda i placeta de Sant Blai. Carrer Sant Agostí, Carrer de Mossèn Hilari. Placeta de Sant Tomàs. Carrer Sor Medad de la Cruz. Carrer Pius XII. Carrer Sant Miquel. Alt de la creu. Ermitori rupestre de les Monges. Parc de la Joventut Catòlica. Creu de Camorra. Creu dels Corralers. Creu de Sant Antoni. Creu de l'"Alameda". Creu de Pastetes.

Influència de la religió en el folklóre de Bocairent

Encara que en la majoria de les cançons del folklóre de Bocairent les referències religioses són simples referències temporals o anecdòtiques, són prou abundants tal com podem comprovar:

"Les claus del cel
Sant Pere i Sant Joan
Sant Pere anada darrere
del cel i tric i trac".

"Angelets del cel
que menjareu a Pasqua?
ous i colomins
fulles de carrasca.
Sant Pere i Sant Pau
doneu-me les claus
que a estos angelets
es morren de fàm.
Doneu-los morir
que al cel aniran
amb un "aguinaldo"
de for de Nadal".

"A Sant Blai patró del poble
un favor li demanem:
Que mos lliure de la gola
que a l'any que ve tornarem".

"Mamare i mon pare
no em volen a mi
em posaré monja
d. Sant Agusti".

"A els conills a amagar
que la llebre va a passar
de nit i de dia
ten l'Ave Maria
la gallina blanca tot ho escampa
la gallina negra tot ho arreplega".

"Tema fan festa
Sant Joan la fa.
En la pescopeta
em va a caçar
Tira un tir,
porta un pardal
petit de general.
Passa una monja
Passa un senyoret
Tira una pesseta,
treme-la a mi
que soc la més pobreta.
Totes les pobretes
em van a dormir
amb miseta curteta
i el cul arropit, pit, pit".

"Pare vicari
encat en l'armari
jugant a pilota
resant el rosari".

"Sant Antoni del porquet

Als xiquets un dineret
i a les xiques una "zurra"
per a que vagen a costura".
"Tamboret si vas a França
pujaràs dalt del tambor
i voràs a Vicenteta
com s'apanya el mocador.
Mocador de a cinc pessetes
i la franja de color
sabateta pintadeta
i el peuet ben ballador
Què coses tan bones
que cria el Senyor
per baix les teulades
raïm de pastor".

"Jo sé una cançó
de fil i cotó.
Els àngels li canten
al Nostre Senyor
amb una guitarra
i amb un guitarró.
Em gite amb m'agüela
i li pixe el faldó.
Me'n vaig a la plaça
i em compre un meló
em menge la molla
i em deixe el pessó".

BIBLIOGRAFIA:

- "La secularització Lingüística". Ricard Morant Marco. Premi Ramon Muntaner. Revista Saó, nº 115 de gener de 1989.
- "Refranero Bocairentino". Miguel Cantó Castelló. Programa de Festes de 1987.
- "Canciones y danzas de Bocairent". Cuadernos de Música Folklórica, nº 6. Ricardo Olmos. Institut Valencià de Musicologia. Institució Alfons el Magnànim de la Diputació de València. València 1952.
- "Els refranys catalans". Maria Conca. Col·lecció l'Estel, nº 8. Editorial 3 i 4. València, 1988.
- "Diccionari de locucions i de frases fetes". Joana Raspall Juanola i Joan Martí Castell. Col·lecció Cultura Catalana Contemporània, nº XVI. Edicions 62. Barcelona, 1986.

NOTES:

(1) Aquest estudi es una revisió i posta al dia, amb afegits i eliminacions, del publicat al llibre "La serra i la vall", editat per grup "Cardaors" en 1989, amb la col·laboració del Servei de Publicacions de l'Excm. Ajuntament d'Ontinyent.

Josep Villarrubia Juan
"Bekirent jove"